

Araştırma Amaçlı Kullanım

Veri Dosyası (Rectangular Data File)

Bu bölümde programdaki iki örnek çevriyazıyı veya kendi çevriyazı dosyalarınızı kullanabilirsiniz. Tools menüsündeki "Rectangular Data File" seçeneğini çeşitli SALT değişkenleriyle bir veri dosyası oluşturmak için kullanacaksınız. Eğer bilgisayarınızda Excel programı varsa oluşturduğunuz veri dosyasını Excel'e aktarabilirsiniz.

A. SALT Programını Başlatma

1. SALT programı Başlangıç penceresi ile başlar. Yeni bir çevriyazı oluşturarak veya var olan bir çevriyazıyı açarak başlarsınız. Bu bölümde Tools menüsünü kullanacağınız için bu iletişim kutusunu kapatmak için kapatma düğmesini (close) tıklayın.
2. Tools menüsünden (Tools menü) Rectangular Data File'ı seçtiğinizde karşınıza veri dosyası iletişim kutusu çıkar.

Varsayılan olarak hedef konuşmacı ilk konuşmacı olup herhangi bir çevriyazı seçilmemiştir. Önünde onay işareti olan tek değişken Genel Bilgidir (General Information). Eğer başka bir seçim varsa sıfırlamak için **Reset** düğmesini tıklayın.

B. Çevriyazı Dosyalarının Seçimi

1. Çevriyazıların seçimini (Select Transcripts) tıkladığınızda bir iletişim kutusu çıkar.
2. Dosyalara Gözet'i (Browse for Files) tıklayın. Varsayılan çevriyazı klasörünü değiştirmiyorsanız Belgeler klasöründe bulunan "My SALT Data\Transcripts" klasörü görüntülenir. Samples klasörünü açın.
3. Ali ve Ayşe çevriyazı dosyalarını veya kendi hazırladığınız çevriyazıları açın. Çevriyazıları seçtikten sonra Aç düğmesini tıkladığınızda iletişim kutusunda seçili çevriyazılar listelenir.
4. OK'i tıkladığınızda değişkenleri seçeceğiniz iletişim kutusu tekrar görüntülenir. "Select Transcripts" düğmesi altında "2 çevriyazı" (Seçtiğiniz çevriyazı sayısı) mesajı olduğunu görürsünüz.

C. Veri Değişkenlerinin Seçimi

1. Genel Bilgi (General Information) düğmesi tıkladığında çevriyazı dosya adı (transcript filename) seçili durumdadır. Bu, önceden seçilmiş olan tek değişkendir.
2. Artı Satırı (Plus Lines) değişkenlerinin seçimi. Bu değişkenler her çevriyazının başlangıcında bulunmaktadır. Değişkenlerden bazılarını (örneğin; cinsiyet ve yaş) seçin.

"Diğer artı satırı verisi" (Other plus line data) etiketli düzenleme penceresi, standart olmayan artı satırlarındaki veriyi seçmek içindir. Örneğin, çevriyazılarınızdan bazılarının veya tamamının "Okul" etiketini kullanarak çocuğun okulunu tanımlayan bir artı satırına sahip olduğunu varsayalım. Artı satır etiketinin ardından iki nokta üst üste konulmalıdır. İki nokta üst üste işaretini takip eden bilgiler veridir. Örnek artı satır: + Okul: Karşıyaka Anaokulu

3. Bazı Standart Ölçümler Raporu değişkenlerinin seçimi.

- Standart Ölçümler Raporu (Standard Measures Report) düğmesini tıkladığınızda Analiz menüsünde bulunan değişkenler listelenir.
- İsteddiğiniz değişkenleri (Örneğin; Toplam sözce-Total Utterances ve Biçimbirimlerde OSU- MLU in morphemes) seçin. Seçimlerinizi tamamladığınızda OK'i tıklayın.

4. Veri oluşturmayı (Generate Data) seçerek veri kümesini oluşturun. İlk satır değişken etiketleridir.

5. Dosyayı istediğiniz biçimde kaydetmek için Dosya menüsünden (File menu) Kaydetmeyi (Save) seçin.

D. Daha Fazla Veri Seçimi

1. Yeni seçimler yapabilmek için Window menüsünden tümünü kapatmayı (Close All) seçin.

- Tools menüsünden (Tools menu) tekrar Rectangular Data File'ı seçtiğinizde sıfırlamayı (Reset) seçerek önceki seçimlerinizi kaydetmeyin.
- Daha önce seçtiğiniz çevriyazılar hâlâ seçili durumdadır.

2. İzleyen değişken setleri Standart Ölçümler Raporu'ndaki değişkenlere çok benzerdir, bunları kendiniz deneyebilirsiniz: Sözce Türleri Özeti, Sözcük ve Biçimbirim Özeti, Söylem Özeti, Çabalama Özeti, Atlamalar ve Hata Kodları.

3. Explore düğmesini kullanarak Explore menüsünde olduğu gibi ilgilendiğiniz sözcükler ve/veya sözcülerle ilgili daha ayrıntılı inceleme yapabilirsiniz.

- Sözcük ve Kod Listesini (Word and Code List) seçin. Sayılmasını istediğiniz sözcüklerin ve/veya kodların listesini girin. Zihinsel durum bildiren sözcüklerle ilgilendiğinizi varsayalım. Bil, sev, inan, san, düşün sözcüklerini her satıra biri gelecek şekilde yazın.
- Burada üç ayar vardır.
  1. "Search area" kısmındaki seçim bu sözcüklerin sözcenin ana gövdesinde (çabalamalarda değil) olması durumunda sayılacağını göstermektedir.
  2. Bu kısımdaki ayarlar sözcük kökünü tanımlamak için dikey çizgi kullanılması durumunda sözcüğün hangi kısımlarının inceleneceği ile ilgili olup Türkçe veri tabanında kullanılmamıştır.
  3. Kodlarla ilgili kısımda varsayılan düzenleme sözcük ve sözce kodlarının sayılması şeklindedir.
- OK'i tıkladığınızda Explore Değişkenleri (Explore Variables) iletişim kutusuna geri dönersiniz. Burada seçebileceğiniz iki grup değişken vardır:

1. Özet değişken. Sadece toplam seçilmiş sözcükler şeklinde bir değişken vardır. Örneğin; zihinsel durum bildiren en az bir sözcük olan sözcüklerin sayısı gibi seçili sözcükler sayılır.
  2. Sözcük ve Kod listesi değişkenleri (Word and Code List Item Variables).
    - Ortaya çıkma sayısı (No. of Occurrences) – Her sözcüğün toplam kaç kez ortaya çıktığını sayar.
    - Sözcüğü içeren Sözce sayısı (No. of Utts Containing Item) – Her sözcüğü içeren sözcüklerin sayısını sayar.
    - Farklı Biçimlerin Sayısı (No. of Different Forms) – Her maddenin farklı biçimlerinin sayısını sayar.
    - Farklı Sözcüklerin Sayısı (No. of Different Words) – Her madde için farklı sözcük köklerinin sayısını sayar.
    - Var veya Yok (Presence or Absence) – Her maddenin olup olmadığını gösterir (1=var, 0=yok)
    - İlk Kullanılan (Mentioned First) – Her maddenin ilk hedef konuşmacı tarafından kullanılıp kullanılmadığını gösterir (1=ilk kullanılan, 0=ilk kullanılmayan, -1 eğer çevriyazıda kullanılmadıysa)
- OK'i tıklayarak "Explore" iletişim kutusundan çıkın.
  - Veri oluşturmayı (Generate Data) tıklayarak raporu oluşturun.

E. Tüm pencereleri Kapatma

- Window menüsünden tümünü kapatmayı (Close All) seçin.

DİĞER ARAŞTIRMA ARAÇLARI

Bu bölümde araştırma amacıyla kullanabileceğiniz Tools menüsü içindeki dört araç "Birden Fazla Çevriyazıyı İnceleme - Explore Multiple Transcripts", "Sözcük Listesi Oluşturma - Generate Word List", "Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturma - Generate Bound Morpheme List" ve "Kod Listesi Oluşturma - Generate Code List" hakkında bilgi verilecektir.

F. Birden Fazla Çevriyazıyı İnceleme

Tools menüsündeki "Explore Multiple Transcripts" seçeneği sizin seçtiğiniz çevriyazılardaki sözcükler ve/veya sözcükleri seçme, sayma ve kodlamayı sağlamaktadır. Buradaki seçenekler Explore menüsü (6. Kılavuz) içindeki seçeneklerle aynıdır, tek fark burada seçeneklerin birden fazla çevriyazıya uygulanıyor olmasıdır. Seçilen her çevriyazı arka arkaya gelecek şekilde bağımsız olarak incelenir. Bazı sözcükleri içeren sözcükleri görmek istediğinizi varsayalım. Bu sözcüklerin olduğu sözcükler her çevriyazı için listelenir.

Bir önceki kılavuzda (6. Çevriyazıyı İnceleme) atlanan sözcükler ve bağımlı biçimbirimler için yaptığınız incelemeyi burada da tekrarlayabilirsiniz.

- Tools menüsü → Explore Multiple Transcripts → List → Word and Code List düğmesini tıklayın.
- Daha önce de incelediğiniz zihinsel durum bildiren sözcüklerden “sev” sözcüğünü yazın ve OK’i tıklayın.
- List’i tıkladığınızda seçili çevriyazılar için sözcük kullanımları listelenir.
- Çevriyazılardaki sev sözcüğünün yerlerini belirlemek isterseniz Tools menüsü → Explore Multiple Transcripts → Find düğmesini tıklayın.

G. Sözcük Listesi Oluşturma

Sözcük Listesi Oluşturma (Generate Word List) aracı incelenen çevriyazılarda kullanılan sözcük köklerinin alfabetik listesini oluşturur. Çevriyazılar birleştirilerek sadece bir liste oluşturulur. Bu aracı, bir bireyin tüm çevriyazılarından oluşturulan bir sözcük listesi ürettiği için bireyin toplam sözcük dağarcığını incelemek için kullanabilirsiniz. Bu aracı, belirli bir örneklem bağlamında herhangi bir sayıda konuşmacı tarafından kullanılan sözcükleri incelemek için de kullanabilirsiniz.

1. Tools menüsünden (Tools menu) Sözcük Listesi Oluşturmayı (Generate Word List) seçin.

Aynı çevriyazılar seçili durumdadır, hedef konuşmacı 1. konuşmacıdır, tüm sözceler temel alınmaktadır.

2. Listeyi Oluşturma

- Listeyi oluşturmak için OK’i tıklayın. Tüm çevriyazılarda bulunan sözcüklerden oluşturulan tek bir liste çıkar. Ayarlar nedeniyle bu sözcükler 1. konuşmacının sözcelerinin çabalamalar dışındaki ana kısmında yer alan sözcükleri kapsamaktadır.

İlk sütunda her sözcüğü içeren çevriyazıların sayısı, ikinci sütunda her sözcüğü içeren çevriyazıların yüzdesi, üçüncü sütunda her sözcüğün toplam ortaya çıkma sayısı, son sütunda ise sözcüğün ilk hedef konuşmacı tarafından kullanıldığı çevriyazıların sayısı verilir.

3. [EW:] şeklindeki sözcük kodlarının bir listesini oluşturma

- Tools menüsünden (Tools menu) tekrar Sözcük Listesi Oluşturmayı (Generate Word List) seçin.
- Kutuya aşağıdaki kodu yazın.

[EW=]

- OK’i tıkladığınızda [EW] şeklinde kodlanmış sözcüklerin listesi çıkar.

Her sözcüğü içeren çevriyazıların sayısı verilmekle beraber hangi çevriyazılar olduğunu bilmek mümkün değildir.

H. Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturma

Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturma (Generate Bound Morpheme List) Sözcük Listesi Oluşturmaya benzerdir. Kullanılan sözcükler yerine kullanılan tüm bağımlı biçimbirimlerin alfabetik bir listesi oluşturulmaktadır.

1. Tools menüsünden (Tools menu) Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturmayı (Generate Bound Morpheme List) seçin.

Aynı çevriyazılar seçilidir. Ayarlarda üç sayının da seçili olduğu, hedef konuşmacının 1. konuşmacı olduğu ve tüm sözcüklerin temel alındığı görülmektedir.

2. Listeyi Oluşturma

Listeyi oluşturmak için OK'i tıklayın. Çevriyazılarda bulunan bağımlı biçimbirimleri içeren bir liste ortaya çıkar. Ayarlar nedeniyle bu bağımlı biçimbirimler 1. konuşmacının sözcüklerinin çabalamalar dışındaki ana kısmında yer alan biçimbirimleri kapsamaktadır. Bir yıldız ile başlayan bağımlı biçimbirimler zorunlu bağlamda atlanmışlardır.

3. Bağımlı Biçimbirim Olan Sözcüklerin Bir Listesini Oluşturma

- Tools menüsünden (Tools menu) tekrar Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturmayı (Generate Bound Morpheme List) seçin.
- Bağımlı Biçimbirimler veya Sözcükler Listesi (List BMs or Words) seçeneğini Sözcükler şeklinde değiştirin ve OK'i tıklayın. Bu kez bağımlı biçimbirimlerin olduğu tüm sözcükler listelenir.
- Window menüsünden tümünü kapatmayı (Close All) seçin.

I. Kod Listesi Oluşturma

Kod Listesi Oluşturma (Generate Code List) Sözcük Listesi ve Bağımlı Biçimbirim Listesi Oluşturmaya benzerdir. Bu listede kullanılan sözcükler ve bağımlı biçimbirimler yerine tüm kodların alfabetik bir listesi oluşturulur.

1. Tools menüsünden (Tools menu) Kod Listesi Oluşturmayı (Generate Code List) seçin.

Aynı çevriyazılar seçilidir. Ayarlarda üç sayının da seçili olduğu, hedef konuşmacının 1. konuşmacı olduğu ve tüm sözcüklerin temel alındığı görülmektedir. Kod ayarı tüm kodlar ve kod türü sözcük ve sözce kodlarıdır.

2. Listeyi oluşturma.

Listeyi oluşturmak için OK'i tıcklayın. evriyazılarda bulunan kodları içeren bir liste ortaya çıkar. Ayarlar nedeniyle bu kodlar 1. konuşmacının tüm sözcelerinin çabalamalar dışındaki ana kısmında yer alan kodları kapsamaktadır.

3. Sözcük kodlarının bir listesini oluşturma.

- Tekrar simgesini veya Tools menüsünden (Tools menu) Kod Listesi Oluşturmayı (Generate Code List) seçin.
- Kod türünü sözcük kodları şeklinde değiştirin ve OK'i tıcklayın. Bu kez sadece sözcük kodları listelenir.
- nceki iki aşamayı kod türünü Sözce Kodlarına değiştirerek tekrarlayın.
- Window menüsünden tümünü kapatmayı (Close All) seçin.